

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

Warszawa,

15. IX. 2011

RPO-661621-II-704.3/10/MK

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 22 551 77 00
Fax 22 827 64 53

Pan

Krzysztof Kwiatkowski

Minister Sprawiedliwości

WARSZAWA

Szanowny Panie Ministrze

W związku z wnioskami wpływającymi od osób pozbawionych wolności podjęłam do badania kwestię warunków i sposobu odbywania widzeń przez osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Obowiązujące przepisy stanowią że widzenia skazanych odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku (art. 105a § 5 kodeksu karnego wykonawczego). Z ustaleń poczynionych w toku podjętych czynności wynika, że w znacznej liczbie jednostek widzenia odbywają się w salach, w których stoliki zestawione są w szeregu, a poszczególne stanowiska oddzielone od siebie przegrodami. Osoby odwiedzające i skazani znajdują się po przeciwnych stronach stołu, w niektórych jednostkach dodatkowo pomiędzy nimi zainstalowana jest przegroda w postaci kraty lub płyty z przezroczystego tworzywa sztucznego.

W piśmie skierowanym do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 4 maja br. zakwestionowałam taki sposób udzielania widzeń jako niezgodny z treścią przepisu art. 105a § 5 k.k.w., uznając, że kontakt pomiędzy osobami odbywającymi widzenie w ten sposób nie nosi cech „bezpośredniego”.

W odpowiedzi udzielonej pismem z dnia 25 maja br. Dyrektor Generalny przyznał, że realizacja przepisu art. 105a § 5 k.k.w. przy zastosowaniu przegród oddzielających osadzonych od ich rodzin, w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt, jest sprzeczna z wykładnią językową tego przepisu. Z dalszej części pisma wynika jednak, że stwierdzenie to odniesiono jedynie do znajdujących się pomiędzy uczestnikami widzenia przegród

„wykonanych z plastiku lub okratowania przy stolikach przeznaczonych dla odwiedzin”. Tymczasem z całą mocą podkreślić należy, że taką samą przegrodą oddzielającą skazanych od ich rodzin są połączone w jeden szereg stoliki.

Połączenie stolików ze sobą sprawia, że pomiędzy uczestnikami widzenia powstaje bariera uniemożliwiająca w istocie nawiązanie kontaktu w formie, jaką przewidział ustawodawca. Skazani podnoszą, że odbierają takie warunki jako okoliczności dodatkowo stygmatyzujące ich w oczach bliskich. Szczególnie dotkliwie jest to odczuwane w przypadku widzeń rodziców z małymi dziećmi. Na kwestię tę zwracał uwagę Rzecznik Praw Dziecka w piśmie kierowanym do Pana Ministra (z dnia 19 maja br.). Wskazał w nim, że widzenia rodziców pozbawionych wolności ze swoimi dziećmi powinny odbywać się w specjalnie przystosowanych, odpowiednio wyposażonych pomieszczeniach. Aczkolwiek Służba Więzienna podejmuje działania w celu stworzenia takich miejsc, to w chwili obecnej w dalszym ciągu w większości jednostek penitencjarnych widzenia z dziećmi odbywają się w salach ogólnych: w obecności innych osadzonych, strażników więziennych, a często właśnie również w warunkach braku bliskiego kontaktu, bez możliwości przytulenia dziecka, wzięcia go na ręce.

Jednym z celów kary jest społeczna readaptacja więźnia, w której ogromną rolę odgrywa udział rodziny i osób najbliższych. W obowiązujących przepisach w znaczący sposób akcentuje się potrzebę podtrzymania więzi, jakie łączą osoby pozbawione wolności ze środowiskiem zewnętrznym, z rodziną i innymi osobami bliskimi. Znalazło to wyraz m. in. w treści przepisów art. 102 pkt 2, art. 105 § 1, art. 87a § 1, art. 67 § 3 k.k.w. Wynika z nich obowiązek administracji jednostki penitencjarnej podejmowania działań w celu umożliwiania osadzonym podtrzymywania i zacieśniania więzi z rodziną, w tym w szczególności z dziećmi. Działania administracji, które idą w kierunku maksymalnego ograniczenia bezpośredniego kontaktu fizycznego osadzonych z osobami bliskimi podczas widzeń, nie korespondują z ideą wyrażoną w powołanych przepisach.

Niewątpliwie wprowadzenie tego rodzaju ograniczeń przez administrację więzienną jest podyktowane względami ochrony i bezpieczeństwa. Nie sposób kwestionować ich wagi, nie powinny one jednak całkowicie determinować postępowania z więźniami. Administracja zakładu karnego dysponuje środkami, które pozwalają na zapobieżenie wystąpieniu zdarzeń godzących w bezpieczeństwo jednostki: zarówno skazani, udający się na widzenie, jak i osoby wchodzące na teren zakładu karnego, mogą być poddane szczegółowej kontroli, przebieg widzenia jest nadzorowany przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, a rozmowy w czasie widzeń kontrolowane. Zastosowanie dodatkowych środków bezpieczeństwa w postaci trwałych przegród oddzielających osadzonych od odwiedzających wydaje się dolegliwością nadmierną i nieusprawiedliwioną rzeczywistym zagrożeniem.

Na ten aspekt sprawy zwraca się uwagę w międzynarodowych standardach postępowania z więźniami. W zaleceniach Rady Europy wskazuje się, że restrykcje nałożone na osoby pozbawione wolności winny być ograniczone do koniecznego minimum i proporcjonalne do uzasadnionego celu, dla którego zostały nałożone (Europejskie Reguły Więzienne, reg. 3). Zapewnienie bezpieczeństwa osób i jednostki penitencjarnej jest bez wątpienia „celem uzasadnionym”, wątpliwości budzi jednak, czy nałożone ograniczenia mieszczą się w granicach koniecznego minimum i odpowiadają zasadzie proporcjonalności.

W mojej opinii stosowanie wszelkich barier, w tym w postaci stołów oddzielających osoby odwiedzające od skazanych korzystających z widzeń na zasadach określonych w art. 105a § 5 k.k.w., jest sprzeczne z treścią tego przepisu. Stanowi ponadto nadmierną i nieuzasadnioną dolegliwość i w związku z tym jest sprzeczne również z art. 4 § 2 k.k.w., mówiącym iż karę pozbawienia wolności wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. nr 14 poz. 147, ze zm.) zwracam się do Pana Ministra o podjęcie działań zmierzających do zmiany istniejącej praktyki w przedmiotowym zakresie i zapewnienia osobom pozbawionym wolności i ich rodzinom właściwych warunków odbywania widzeń.

Leone Wynne Sweden

Gene Fjorin